

Ковтун О. В. Навчально-методичний супровід процесу формування професійного мовлення у майбутніх фахівців авіаційної галузі : матеріали II всеукр. наук. конф. з міжнар. участю [“Сучасні соціально-гуманітарні дискурси”], (20 жовтня 2012 р.). – Дн. : ТОВ «Інновація», 2012. – Ч. 1. – С. 54–58.

Ковтун О.В.,

Національний авіаційний університет, м. Київ

Навчально-методичний супровід процесу формування професійного мовлення у майбутніх фахівців авіаційної галузі

Сьогодення вимагає авіаційних фахівців, здатних ефективно виконувати професійно-мовленнєві функції на рівні необхідному і достатньому для забезпечення надійного і безпечного функціонування галузі. Світові авіаційні організації (ІКАО, ІАТА, Євроконтроль) ставлять перед нашою державою чіткі вимоги щодо рівня володіння авіаторами професійним мовленням, завдання ж науковців (насамперед лінгводидактів) полягає в тому, щоб запропонувати педагогічні технології, завдяки яким стає можливим підвищення рівня професійно-мовленнєвої надійності майбутніх фахівців авіаційної галузі.

Однією з педагогічних умов організації ефективної мовної підготовки майбутніх авіаторів у ВНЗ є забезпечення навчально-методичного супроводу процесу формування їхнього професійного мовлення.

Навчально-методичний супровід навчального процесу на макрорівні розуміємо як комплекс заходів, визначених на основі досягнень науки і практики і спрямованих на розробку науково-обґрунтованих нормативно-методичних, навчально-програмних, навчально-методичних документів, інформаційних матеріалів, засобів навчання. В аспекті започаткованого нами дослідження мова йде про навчально-методичний супровід мовної підготовки фахівців конкретної галузі, відтак, розуміємо його як планування, розробку й створення оптимальної системи навчально-методичної документації і засобів навчання, необхідних для забезпечення повного і якісного процесу мовної

підготовки майбутніх авіаційних фахівців в аспекті формування їхнього професійного мовлення.

Основними компонентами навчально-методичного супроводу навчального процесу є навчальна документація та засоби навчання, які у своїй сукупності становлять окремий цілісний компонент загальної педагогічної системи і мають тісні інтегровані зв'язки з усіма іншими її компонентами, одночасно є носіями змісту навчання й методами його фіксації.

Навчально-методичний комплекс (НМК) в широкому значенні – це певна чітко визначена сукупність навчально-методичних документів, що являють собою модель освітнього процесу, яка згодом буде реалізована на практиці. В методичних термінах його можна визначити як сукупність нормативних і навчально-методичних матеріалів у паперовій та/або в електронній формах, необхідних і достатніх для ефективного виконання студентами робочої програми навчальної дисципліни, передбаченої навчальним планом підготовки студентів відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня за напрямом підготовки (спеціальністю).

Мета (призначення) НМК дисципліни полягає в тому, щоб забезпечити цілісний навчальний процес з певної дисципліни в єдності цілей навчання, змісту, дидактичного процесу й організаційних форм навчання. Лише при дотриманні цієї умови НМК становитиме комплекс у повному розумінні цього слова – сукупність різних засобів навчання, що складають одне ціле.

Традиційний НМК складається з двох компонентів: 1) матеріали щодо планування вивчення дисципліни; 2) матеріали методичного забезпечення вивчення навчальної дисципліни.

Перший компонент представлений навчальною і робочою навчальною програмою навчальної дисципліни. Навчальна програма (НП) і робоча навчальна програма (РНП) дисципліни – найважливіші складові її навчально-методичного забезпечення. НП і РНП визначають місце навчальної дисципліни в системі професійної підготовки фахівця, мету та завдання її вивчення, інтегровані вимоги до знань та вмінь з навчальної дисципліни в цілому та з

кожного начального модуля, міждисциплінарні зв'язки, рейтингову систему оцінювання набутих студентом знань і вмінь за всіма видами аудиторної і самостійної навчальної роботи. НП навчальної дисципліни розробляється на основі освітньо-професійної програми і навчального плану підготовки фахівця певного освітньо-кваліфікаційного рівня та відповідних нормативних документів. РНП навчальної дисципліни розробляється на основі робочого навчального плану підготовки фахівця певного освітньо-кваліфікаційного рівня, навчальної програми та відповідних нормативних документів.

До другого компонента належать методичні матеріали: підручники, опорні конспекти лекцій, інструктивно-методичні матеріали (алгоритми, плани, інструкції) до практичних, семінарських і лабораторних занять, до проведення ділових ігор і розв'язання ситуаційних задач, до самостійної роботи, до роботи з тестами, підготовки до іспитів, а також з виконання і захисту курсових і кваліфікаційних (випускних) робіт.

Розробка навчально-методичної документації та добір відповідних засобів навчання здійснювалися послідовно для кожного етапу експериментального навчання з формування професійного мовлення майбутніх авіаторів – мотиваційного, міжпредметного, комунікативно-тренувального і рефлексивно-оцінного. Коротко схарактеризуємо здійснювану підготовку. Для першого (мотиваційного) етапу добирався матеріал, робота з яким була покликана стимулювати мотивацію студентів щодо підвищення рівня їхньої рідно- та іншомовної компетенції. Автентичний матеріал добирався із всесвітньої мережі Інтернет з різноманітних сайтів, присвячених людському чиннику в авіації, безпеці польотів в авіації (напр., www.flightsafety.org, www.eurocontrol.int, www.icao.int, www.avia.gov.ua та ін.). На його основі розроблялися різноманітні завдання, покликані сприяти досягненню мети етапу.

Пропедевтична робота для другого (міжпредметного) етапу здійснювалася щодо встановлення зв'язків у навчальних програмах дисциплін фахової і лінгвістичної (рідно- та іншомовної) підготовки майбутніх авіаційних

операторів. Здійснений на етапі констатувального експерименту аналіз навчальних планів і програм засвідчив можливість удосконалення міжпредметних зв'язків, відтак, визначалася тематика, добирався мовний і мовленнєвий матеріал, розроблялися різноманітні завдання.

Окрім цього, було проведено міждисциплінарний семінар з викладачами кафедр, що забезпечують фахову і мовну підготовку авіаційних операторів в університеті. Викладачів було ознайомлено з метою і технологією роботи. Такий підхід був по суті синергетичним, оскільки сприяв зростанню професійного тезауруса студентів, формуванню професійного мовлення в процесі розв'язання професійних завдань навчальний ефект посилювався за рахунок закріплення загальномовленнєвих умінь професійного мовлення, сформованих на базі рідномовного матеріалу на іншомовному матеріалі, у квазіпрофесійній діяльності, яка реалізовувалася різними мовними кодами.

Для реалізації комунікативно-тренувального етапу було розроблено навчальну та робочу навчальну програми спецпрактикуму «Професійна комунікація авіаційних операторів». На першому етапі було розроблено навчальну і робочу навчальну програми дисципліни. Навчальна програма спецпрактикуму складається з двох розділів і списку рекомендованих джерел. У першому розділі «Пояснювальна записка» подано інформацію про місце навчальної дисципліни в системі професійної підготовки фахівця, мету викладання навчальної дисципліни, завдання вивчення навчальної дисципліни, інтегровані вимоги до знань і вмінь з навчальної дисципліни, інтегровані вимоги до знань і вмінь з навчальних модулів і міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни. Другий розділ «Зміст навчальної дисципліни» визначає її модульне структурування, тематику дисципліни та зміст тем. Структурування навчальної дисципліни за навчальними модулями і темами здійснювалось на основі виділення інформації, необхідної і достатньої для всебічної характеристики змісту дисципліни з погляду набуття загальномовленнєвих умінь, необхідних для ефективного формування професійного мовлення майбутніх авіаторів. Список рекомендованих джерел складається з основних і

додаткових джерел. Робоча навчальна програма конкретизувала зміст спецпрактикуму, оскільки подавала як тематичний план навчальної дисципліни, так і проектування дидактичного матеріалу з видів навчальних занять.

У подальшому були розроблені матеріали методичного забезпечення вивчення навчальної дисципліни, з-поміж них: плани занять, де зазначено тему, обсяг аудиторних годин за кожною темою та перелік питань, які підлягають розгляду; короткий теоретичний коментар до кожної теми, що допомагає студентові ознайомитися із сутністю питань, обговорюваних на практичному занятті, з посиланнями на додаткові НММ, які дозволяють вивчити їх глибше; питання, що виносяться на обговорення і список літератури, необхідної для цілеспрямованої роботи студента у підготовці до практичного заняття; тексти ситуацій для аналізу, умови завдань тощо, які розглядаються на практичних заняттях; список рекомендованої літератури. Таким чином, було дібрано навчальний матеріал, розроблено систему завдань (вправи, проблемні ситуації, програми тренінгів, сценарії рольових і ділових ігор тощо), банк тестів, завдання для індивідуальної і самостійної роботи, методичні рекомендації для студентів і т. ін.

Методичний супровід прикінцевого (рефлексійно-оцінного) етапу передбачав розробку системи комунікативних ситуацій, проблематику для дискусій, сценаріїв підсумкових рольових ігор, методичних рекомендацій з розробки проектів і т. ін., спрямованих на формування студентів самоцінювати своє професійне мовлення, здійснювати само- і взаємоконтроль за професійно-мовленнєвою діяльністю.

Забезпечення навчально-методичного супроводу процесу формування професійного мовлення у майбутніх фахівців авіаційної галузі позитивно вплинуло на ефективність експериментальної методики навчання, про що свідчив порівняльний аналіз рівнів сформованості професійного мовлення у майбутніх авіаторів на констатувальному і прикінцевому етапах дослідного навчання.